

Meelelahutuslik triller tõsisel teemal

TEKST ANU TONTS
FOTO RASMUS KULL

14. septembril avab Vanemuise 155. hooaja draama uuslavastuste nimistu Sadamateatris esietenduv prantsuse näitekirjaniku Mélody Mourey „Big Mother“, mille toob lavale **Robert Annus**.

Üldistatult võib vist öelda, et tõuseb üles ka küsimus, kumb on olulisem: kas inimese isiklik õnn või ühiskondlik hüve ja maailmas toimuva muutmine?

Mis lugu peidab end pealkirja „Big Mother“ taga?

Loo žanriks on triller, aga selle trilleri sees on ka üks armastuslugu. Näidend räägib ajakirjandusliku väljaande tööst: ajakirjanikud uurivad ühte juhtumit ja uuritava objektiga tutvumisel rullub lahti, et nad on ka ise looga seotud – see tuleb neile üllatusena. Isiklik kohtub ühiskondlikuga ning see teeb loo mitmetahuliseks ja tegelaste mõttes huvitavaks. Üldistatult võib vist öelda, et tõuseb üles ka küsimus, kumb on olulisem: kas inimese isiklik õnn või ühiskondlik hüve ja maailmas toimuva muutmine?

Triller tähendab, et tegemist on põneva looga? Pinget jätkub ja lõpplahendus pole kohe etteaimatav?

Nii on see näidend kirjutatud. Triller on ta seetõttu, et lugu, mida ajakirjanikud selles näidendis uurivad, on suur ja kõikehõlmav ning poliitilisel tasandil hästi kõrgelt juhitud ja varjatud mäng, mis ulatub presidendini välja. Ajakirjanikud kergitavad oma uurimistööd tehes kive, mille alla on peitunud avalikkusele väga tuntud tegelased, ja seetõttu muutub lugu nende jaoks eluohtlikuks. Tekib õigustatud küsimus, kellele ajakirjandus allub – on ta endiselt vaba või hoopis juhitud mingitest huvidest, mis on tavainimese eest varjatud?

Näidendi tegevus toimub USAs enne presidendivalimisi, sama olukord on sel sügisel ka päriselus?

See on tõesti huvitav ja intrigeeriv kokkulangevus. Üks selle näidendi teema ongi ajakirjanduse positsioon selles väga keerulises poliitilises maailmas. Nn klassikalise ajakirjanduse ja sotsiaalmeedia koostöö on tänapäevased märksõnad, samuti tõdede paljusus. Väidetavalt mõjutati eelmisi USA presidendivalimisi sotsiaalmeedia kaudu, see teema on aktuaalne ka selles näidendis. Ajakirjandus, professionaalid, peavad uue meediaga koostööd tegema, seda enda töös ära kasutama ning leidma tõdede paljususes tõe ja vastu võtma õige otsuse, mille läbi maailm võiks paremaks muutuda. Pidevalt on aga oht, et ajakirjanikud langevad valede ohvriks. Nende info pärineb mitmetest kanalitest ja keeruline on orienteeruda, milline neist räägib tõtt. Öeldakse ju, et ühiskonnas on kolm võimu: poliitiline võim, kohtuvõim ja ajakirjanduse võim. Viimasel ajal tundub, et ajakirjanduse võim nihkub kohulikust võimust ettepoole. Taskumeedia on ühiskonnas tekitanud nii suure kõlapinna, et dikteerib ise nii teatud poliitikat kui ka kohtuprotsesside lahendusi. Ühiskonnaliikmed saavad haarata mõjuka positsiooni: kõigil on oma *podcast*, oma videosaade, ja see on nii laialt levinud, et võimuhierarhiad näivad olevat muutunud. Ka kogenud poliitikud, kes on harjunud, et asjad käivad maailmas teistmoodi, peavad paratamatult muutuma ja kasutama teisi vahendeid, kui tahavad jätkuvalt olla mõjukad.

Näidend räägib küll USAs toimuvast, ent pole kuigi keerukas taibata, et sarnased protsessid leiavad tänapäeval aset kõigis arenenud

Ja eks peame ju meiegi mõtlema sellele, et meie vaatame küll oma igapäevaelus ekraani, aga nagu me teame, uurib ja vaatab see ekraan kindlasti ka meid.

Ühiskondades. Ajakirjanduse abil manipuleerimine on ju tuttav teema kõigile, kes veidigi maailmas toimuvat jälgivad.

Just, seetõttu on ka näidendis sees vandenõuteooria aspekt. Iga inimene, kes praegusel ajal ajakirjandust või meediat jälgib, peab kuklas hoidma mõtet, kas kõik on ikka päris nii, nagu öeldakse või kirjutatakse, või on kellegi huvid mängus ja mind on vaja ühele või teisele poole lükata. Ajakirjanduse mõju on ülisuur: Vietnami sõda kujutasid ajakirjanikud ühel hetkel justkui liiga ausalt, USA üldsuse ette jõudsid sõjakaadrid, millele ilmumise hetkel ei osatud ilmselt nii suurt tähendust omistada, ent tagajärjed olid suured. Oli näiteks üks kaader paljast tüdrukust, kes põles – selle pildi avaldamisega kaasnes muutus kogu arusaamas nii sõjapidamisest kui ka sõja kajastamisest. Tänapäeval, mil kõik sõjakoledused on inimesel pidevalt silme ees, on küsimus, millele siis üldse oma töökspidamised laduda ja kuidas hoida tervet mõistust. Pole enam kedagi, kes saaks meid lohutada ja öelda, et asjad pole tegelikkuses nii hullud, sest näeme neid kaadreid iga päev.

Teemad on tõsised, aga kui painavalt tõsiseks see lugu laval muutub?

Arvan, et kui sellisesse teemasse väga surmtõsiselt süüvida, võib tekkida teatud jõuetus. Seetõttu peaks publikule kindlasti jääma võimalus ka distantseeruda, vaadata seda lihtsalt kui mingit ühiskondlikku nähtust. Mingit meeletut ängi lavastusest loota pole, tegelaste omavahelised

suhted on pigem heas mõttes koomilised, inimtüübideki kindlasti omamoodi äratundmisrõõmu pakkuvad. Usun, et lugu tuleb tempokas ja lõbus.

Prantsuse autor kirjutas näidendi, mille tegevus toimub USAs ja mille pealkiri ka Prantsusmaal etendudes jäi ingliskeelseks. Miks selline pealkiri?

Minu jaoks on siin esmalt vihje meie ümbritseva maailma kosmopoliitsusele, nüüdisaegne tehnika võimaldab meil suhelda ja suhestuda mistahes maailmanurgaga, varasemad piirid on kadunud. Kultuuriline mitmekesisus on sellesse näidendisse samuti väga tugevalt sisse kirjutatud ning infol, millega tegelevad ajakirjanikud, pole enam riigipiire.

Teine paralleel, mille see pealkiri ilmselt tekitab, on see, et sõnapaar *big mother* riimub hästi sõnapaariga *big brother*. Usun, et pealkiri „Big Mother“ vihjab kindlasti George Orwelli kuulsale vandenõuroomaanile „1984“. Suur vend tähendas selles romaanis kaht suurt silma ühe sõbraliku mehe näos. Ta jälgis kõiki inimesi ja nägi kõike, mida nad teevad. See paralleel on otseselt olemas ka selles näidendis. Ja eks peame ju meiegi mõtlema sellele, et meie vaatame küll oma igapäevaelus ekraani, aga nagu me teame, uurib ja vaatab see ekraan kindlasti ka meid.